

Antonina Kłoskowska

"Reason and Unreason in Sociology : Essays in Sociology and Social Pilosophy", Morris Ginsberg, London 1947 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 683-685

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

503—537), amerykańską — Robert E. L. Faris (R. XVIII), angielską — J. Rumney, (R. XIX, str. 562—585), niemiecką — Albert Salomon (R. XX, str. 586—614), socjologię Ameryki łacińskiej — Roger Bastide (R. XXI, str. 615—637), włoską — Constantino Panuzzio (R. XXII, str. 638—652), hiszpańską — Alfredo Mendizabal (R. XXIII, str. 653—670), rosyjską — Max M. Laserson (R. XXIV, str. 671—701). Artykuł poświęcony socjologii polskiej pióra Eileen Markley Znaniecki (str. 703—717) wraz z artykułami o socjologii czeskiej (str. 717—731, autor J. Roucek), rumuńskiej (str. 732—740, autor A. Manoil i jugosłowiańskiej (str. 740—745, autor J. Roucek) tworzą ostatni, XXV rozdział książki, zatytułowany „Socjologia wschodnio-europejska”.

Nie wdając się ani w ocenę treści poszczególnych artykułów, ani w ocenę optymistycznych wniosków co do stanu i perspektyw socjologii XX wieku, jakie na ich podstawie wyciągają wydawcy, podkreślić należy zalety omawianej książki jako informatora. W każdej z zamieszczonych w niej rozpraw mamy w odnośnikach podaną bogatą literaturę (pozycje wydane do 1944 r.), bardziej podstawowe z danej dziedziny zostały podane na końcu każdej rozprawy jako „Wybrana bibliografia”. Ponadto każdy rozdział zaopatrzony jest w notatkę biograficzną, dotyczącą jego autora. Już z tej racji „Socjologia dwudziestego wieku” może spełnić rolę bardzo pożyteczną, zaznajamiając czytelników z najnowszą literaturą i jej omówieniami.

Przy powierzchownej choćby lekturze nasuwa się jeszcze jedna uwaga. Mimo, iż wydawcy starali się nadać swemu wydawnictwu charakter przeglądu międzynarodowego, mimo, że jeden z nich i kilku autorów rozpraw nie są Amerykanami, na podstawie książki można sobie wyrobić opinię, że socjologia dwudziestego wieku jest prawie wyłącznie socjologią amerykańską. Pozorne „zamerykanizowanie” socjologii, lub w każdym razie wyraźna tendencja do takiej amerykanizacji, jaka przejawia się w zbiorze Gurvitcha i Moore’a w części przynajmniej została spowodowana izolacją okresu wojennego (książka ukazała się w 1945 roku), niemniej jednak nie odpowiada rzeczywistości stanowi rzeczy.

Jan Lutyński (Łódź)

Morris Ginsberg: **Reason and Unreason in Society. Essays in Sociology and Social Philosophy.** London. 1947. London School of Economics. Longmans, Green and Co. Str. 327.

Zagadnienie udziału sił racjonalnych i irracjonalnych w życiu społecznym stanowiło przedmiot zainteresowania wielu socjologów. Zajmował się nim w swych pracach między innymi V. Pareto i Karl Mannheim. Morris Ginsberg, profesor socjologii Londyńskiej Szkoły Nauk Ekonomicznych i Społecznych, wydając w roku 1947 szereg szkiców napisanych w latach 1929—1944 nadał im zbiorowy tytuł: *Rozum i nierozum w społeczeństwie*. Zagadnienie roli racjonalnych i irracjonalnych czynników życia społecznego nie występuje równie wyraźnie we wszystkich szkicach, stanowi jednak zdaniem autora naczelną tematykę całej książki.

Praca Ginsberga podzielona jest na trzy części. Część pierwsza rozpoczyna się od artykułu zawierającego omówienie problemów i metod socjologii współczesnej. Następny szkic zatytułowany: **Najnowsze tendencje w socjologii** może wywołać nieporozumienie, pochodzi bowiem z roku 1933 i referuje prace socjologiczne publikowane w pierwszym trzydziestolecu dwudziestego wieku. Najwięcej miejsca poświęca autor omówieniu teorii socjologów niemieckich: Maxa Webera oraz grupy współpracowników **Handwörterbuch der Soziologie**. Z literatury amerykańskiej uwzględnia jedynie MacIvera. W artykule o naukach społecznych i filozofii społecznej na uniwersytetach Ginsberg wyraża przekonanie o potrzebie połączenia studiów społecznych z filozofią społeczną. Nauka ta ma według niego do wypełnienia dwie funkcje. Pierwszą z nich autor określa jako „logiczną lub epistemologiczną”. Z jej przedstawienia zdaje się wynikać, że chodzi tu o metodologiczną analizę podstawowych założeń i koncepcji nauk społecznych. Druga funkcja filozofii społecznej polega na badaniu problemów wartości.

Poza wymienionymi szkicami część pierwsza zawiera artykuły przedstawiające sylwetki oraz dorobek naukowy dwóch poprzedników Ginsberga na katedrze imienia Martina White'a: L. T. Hobhouse'a i E. Westermarcka. Trzeci szkic zawierający krytyczne omówienie systemu socjologicznego Vilfreda Pareto ściślej aniżeli pozostałe wiąże się z zagadnieniami wymienionymi w tytule książki.

Druga część pracy Ginsberga obejmuje cztery szkice z zakresu psychologii społecznej. Tytuły tych szkiców są następujące: **Charakter narodowy. Psychika niemiecka w świetle poglądów Niemców. Przyczyny wojny. Antysemityzm**.

W części trzeciej książki znajduje się kilka artykułów związanych z zagadnieniami prawnymi oraz stosunkiem prawa do moralności. (**Stammerowska filozofia prawa. Jurystyczne i naukowe pojęcie prawa**). W artykule: **Funkcje rozumu w dziedzinie moralności** Ginsberg przedstawia racjonalistyczne i psychologistyczne stanowisko B. Russella, socjologiczne teorie Westermarcka i Durkheima oraz charakterystyczne dla ideologii nazistowskiej poglądy Ernesta Kriecka, które określa jako formę witalistycznego intuicjonizmu.

Tom zamykają dwa szkice pt. **Jedność ludzkości** oraz **Postęp moralny**. Zastanawiając się nad zagadnieniem jedności ludzkości Ginsberg zwraca uwagę na pewne czynniki życia ludzkiego, które jego zdaniem pozwalają mówić o ludzkości jako o całości. Czynnikiemami tymi są: jedność praw rządzących życiem społecznym oraz jedność celów i zamierzeń ludzkich. Wzrastająca stale współzależność wszystkich społeczeństw przyczynia się do coraz ściślejszego jednoczenia poszczególnych grup ludzkich. Zasadniczym motywem skłaniającym do wiary w jedność ludzkości jest dla autora przekonanie o jedności rozumu ludzkiego.

Charakterystyczny dla stanowiska autora wobec zagadnień etycznych jest szkic o postępie moralnym. Autor stawia tu na jednej płaszczyźnie teorie przeczące postępowi w dziedzinie kultury — jak np. teoria Spenglera — oraz stano-

wisko kwestionujące możliwość ujmowania zjawisk moralnych i ich rozwoju w kategoriach postępu. Opierając się na przyjętym uprzednio założeniu, według którego cała ludzkość jest jednością, stwierdza on uniwersalność wartości etycznych. O postępie moralnym mówi on, że jest to „postęp w dziedzinie pojęć etycznych działających poprzez tradycję. Polega on na uszlachetnieniu ideałów, na ściślejszej kontroli nad warunkami ich realizacji, na rozszerzeniu zakresu międzyludzkiej sympatii przez wzmożenie intensywności imaginacyjnej identyfikacji”. (Str. 315).

W książce Ginsberga teoretyczny punkt widzenia miesza się z normatywnym, a większość zawartych w niej szkiców należy do zakresu filozofii społecznej nie socjologii — co zresztą zgodne jest z podtytułem książki. Najwięcej zastrzeżeń budzi fakt, że autor oba te zakresy programowo łączy (patrz rozdział: **Nauki społeczne i filozofia społeczna**).

Antonina Kłoskowska (Łódź)

Metodologia

Louis Gottschalk, Clyde Kluckhohn, Robert Angell: **The Use of Personal Documents in History, Anthropology and Sociology**. Social Science Research Council. New York 1945. Str. XIV + 243.

Gordon W. Allport: **The Use of Personal Documents in Psychological Science**. Social Science Research Council. New York 1942. Str. XX + 210.

Paul Horst: **The Prediction of Personal Adjustment**. Social Science Research Council. New York 1941. Str. XII + 455.

Ernest Greenwood: **Experimental Sociology**. King's Crown Press. New York. 1 wyd. 1945. 3 wyd. 1947. Str. XIV + 163.

Socjologia współczesna charakteryzuje się wielokierunkowymi dążeniami metodologicznymi i wymienione powyżej książki są reprezentatywne dla niektórych z nich.

1. Spotykamy w socjologii dążenie do badania różnych klas zjawisk społecznych, przez skupienie uwagi na jednym wyraźnie zdefiniowanym i ograniczonym w czasie i w przestrzeni przykładzie zjawiska danej klasy. To dążenie do monograficznego ujmowania zjawisk, znane w Ameryce pod nazwą „case study method”, połączone bywa z wykorzystywaniem dokumentów osobistych (autobiografie, listy, pamiętniki, wywiady) jako materiałów pozwalających na szczególnie dokładne wniknięcie w mechanizm funkcjonowania instytucji społecznych. (Por. artykuł w tym numerze omawiający bliżej te zagadnienia). W wymienionej książce zbiorowej Gottschalka, Kluckhohna i Angella, ten ostatni dokonuje przeglądu prac socjologicznych, napisanych w latach 1920—1940, posługujących się dokumentami osobistymi. Omówiwszy ogólne sprawy poznawcze związane z dokumentami osobistymi, które jako materiał socjologiczny wprowadzili Thomas i Znaniecki w „The Polish Peasant”, Angell dzieli prace badawcze oparte na tych materiałach na trzy grupy: 1) zmierza-